

התכנית לכלכלנים חברתיים

כלכלה • חברה • מנהיגות

בונים מנהיגות כלכלית לשירות הציבורי

שוק העבודה והחברה הערבית

המכון
החרדי
למחקר
מדיניות

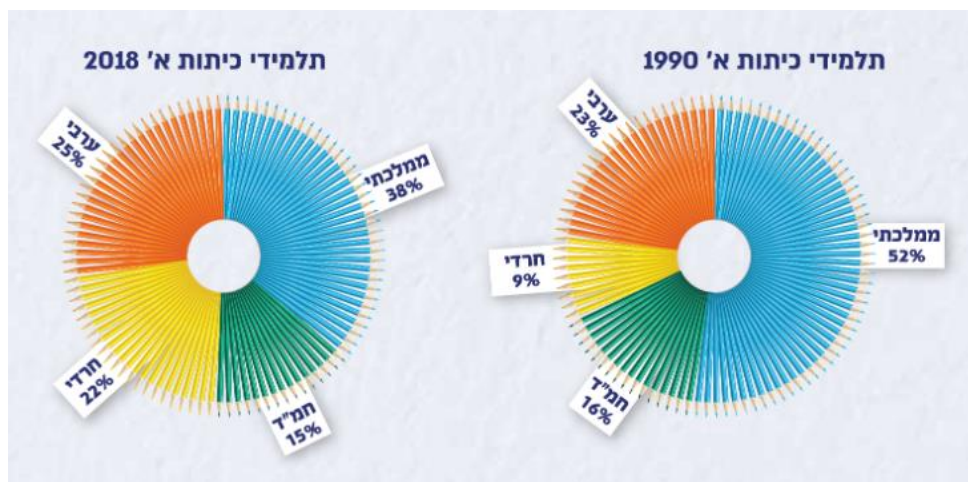
ניצה (קלינר) קסיר

התכנית לכלכלנים חברתיים

אפריל 2020

"התהליכים הדמוגרפיים יצרו למעשה 'סדר ישראלי חדש', שבו 'ארבעה שבטים מרכזיים': חילונים, דתיים, חרדים וערבים,

שהעוינות ביניהם גוברת.

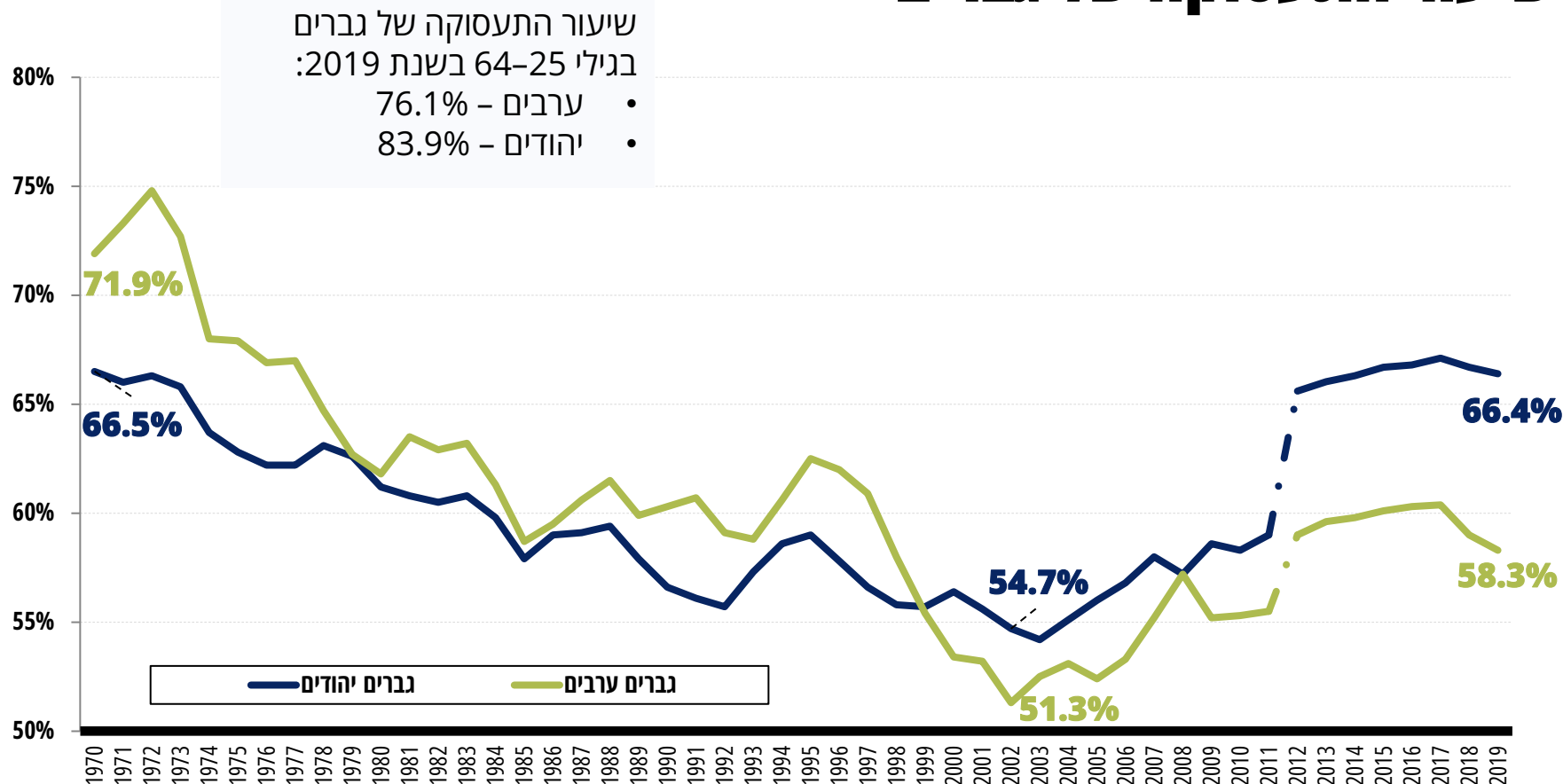
מדובר במציאות בעלת השלכות מרחיקות לכת על החוסן הלאומי של מדינת ישראל."

(נאום ארבעת השבטים של נשיא המדינה, ראובן ריבלין)

עובדות מרכזיות - תעסוקה

שיעור תעסוקה גברים

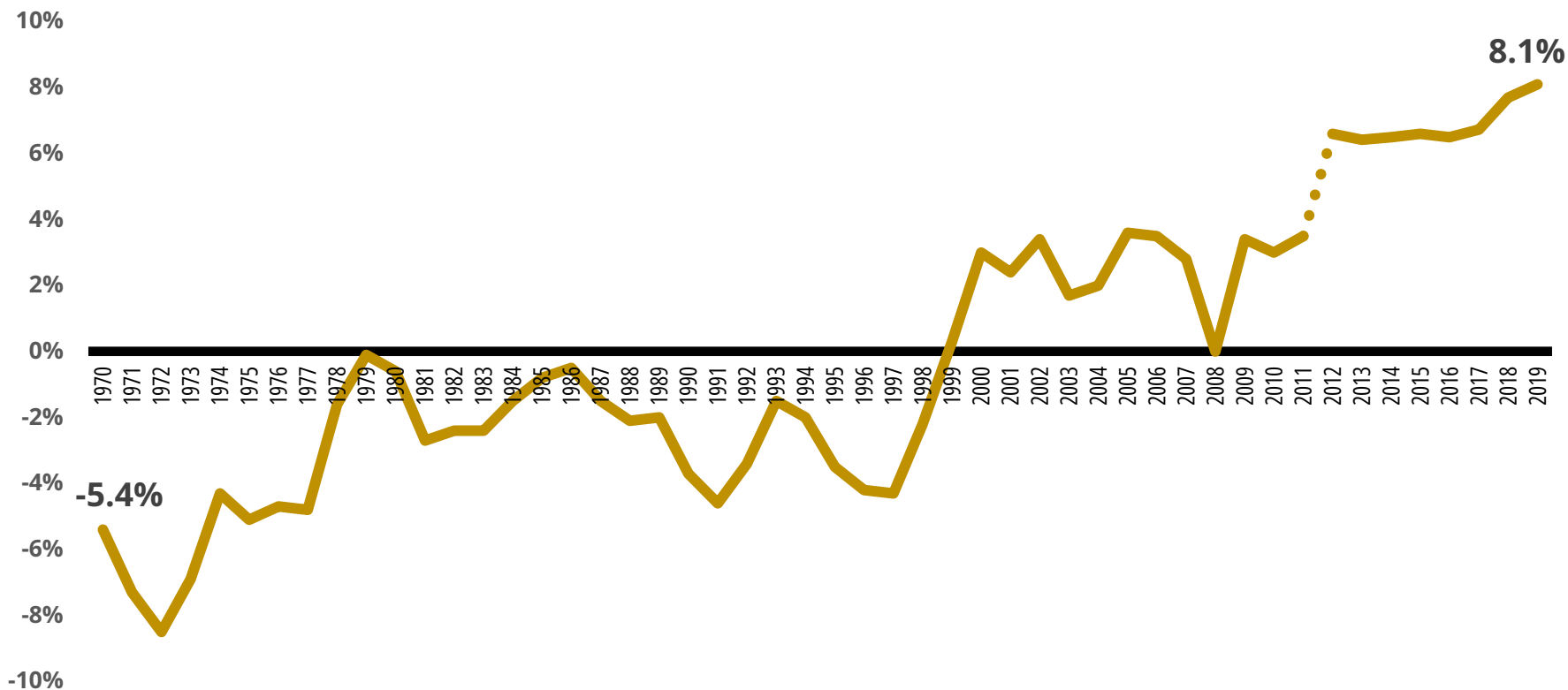
שיעור התעסוקה של גברים

שיעור התעסוקה של גברים ערבים נמוך

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions".
נתונים: עיבודים מעודכנים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס, בני 15 ומעלה, שנים 1970-2019, רבעון סקרי כוח אדם אוקטובר עד דצמבר של הלמ"ס. בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אורחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

פער בין שיעורי התעסוקה של גברים יהודים וגברים ערבים

תעסוקה גברים

הפער בין שיעור התעסוקה של גברים יהודים וערבים התרחב על פני השנים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2020. עיבודים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס, בני 15 ומעלה, שנים 1970-2019, [רבעון סקרי כוח אדם אוקטובר עד דצמבר של הלמ"ס](#). בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אזרחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

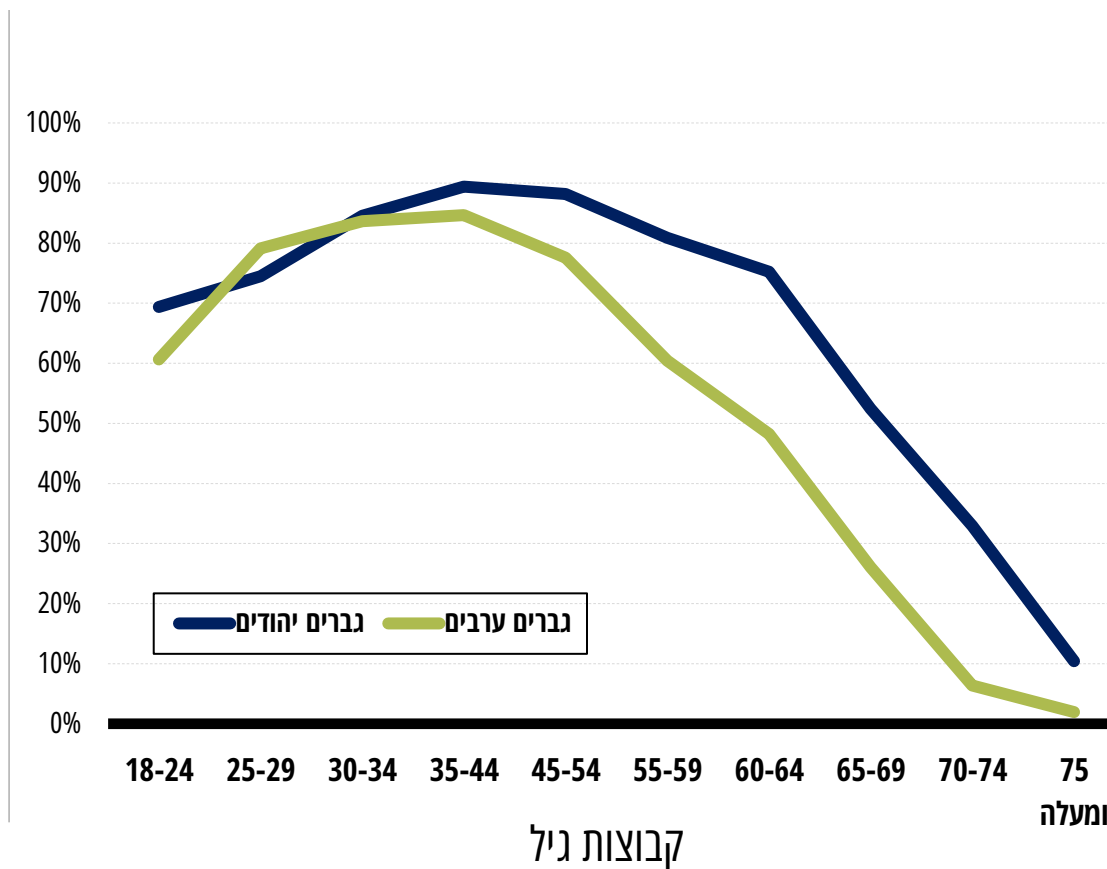
תעסוקה גברים

שיעורי התעסוקה של גברים, לפי גיל, אחוזים

פרישה מוקדמת של ערביי ישראל חריגה בהשוואה:

□ למדינות מערביות

□ למדינות מוסלמיות וערביות אחרות ובכלל זה הרשות הפלסטינית

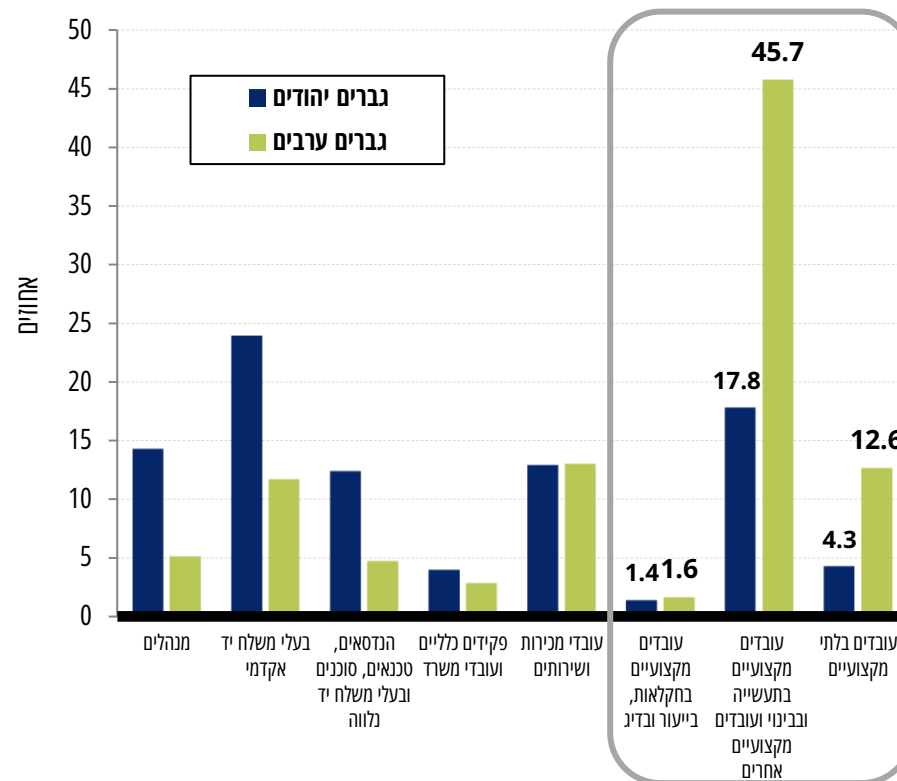
הגברים הערבים פורשים מהעבודה בגיל צעיר

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions". נתונים: עיבודים מסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיבודים מעודכנים לשנת 2017.

משלחי יד גברים

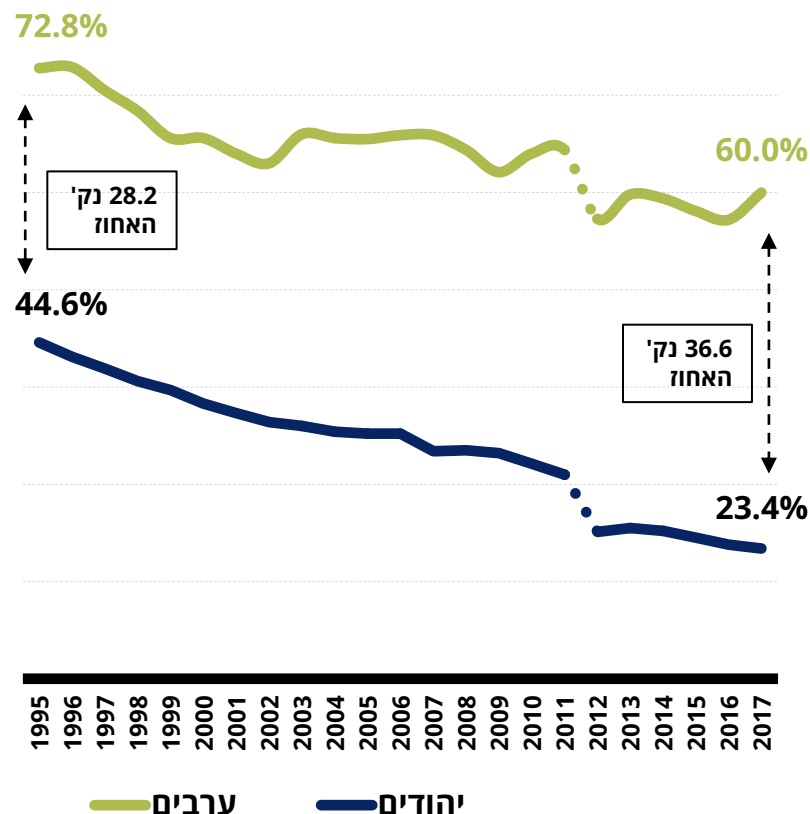
הגברים הערבים
מרוכזים במשלחי יד
פיזיים - 60%
בהשוואה ל-23.4%
בקרב גברים יהודים

תעסוקת גברים לפי משלח יד

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions".
נתונים: עיבודים מסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיבודים מעודכנים לשנת 2017 (גילי 15 ומעלה, לא כולל משלח יד לא ידוע).

שיעור הגברים המועסקים במשלחי יד פיזיים

תעסוקה גברים

הבעיות המרכזיות של גברים ערבים בשוק העבודה

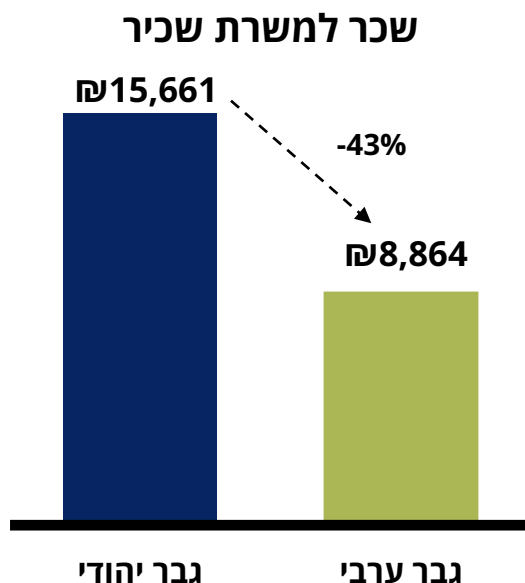
ריכוז תעסוקתי במשלחי יד שבהם נדרש כושר פיסי ומיומנות נמוכה

❑ פרישה מוקדמת מהעבודה, המתאפשרת בשל:

- קיומן של תמיכות ממשלתיות
- מאפיין תרבותי - תמיכת הילדים בהוריהם מגיל צעיר

❑ שכר ממוצע נמוך יחסית*

- הפער בשכר משקף פערים בשכר לשעת עבודה (ובפריון עבודה)
- מספר שעות העבודה של יהודים וערבים דומה

שיעור גבוה יחסית של גברים בעלי השכלה אקדמית אינם מועסקים במקצועות הלימוד שלהם

מקור: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, 2010, "דפוסי ההשתתפות של ערביי ישראל בשוק העבודה", סקר בנק ישראל 84.
* עיבודים מעודכנים מסקר הוצאות משק הבית 2018 של הלמ"ס. (עיבוד לגילי העבודה העיקריים).

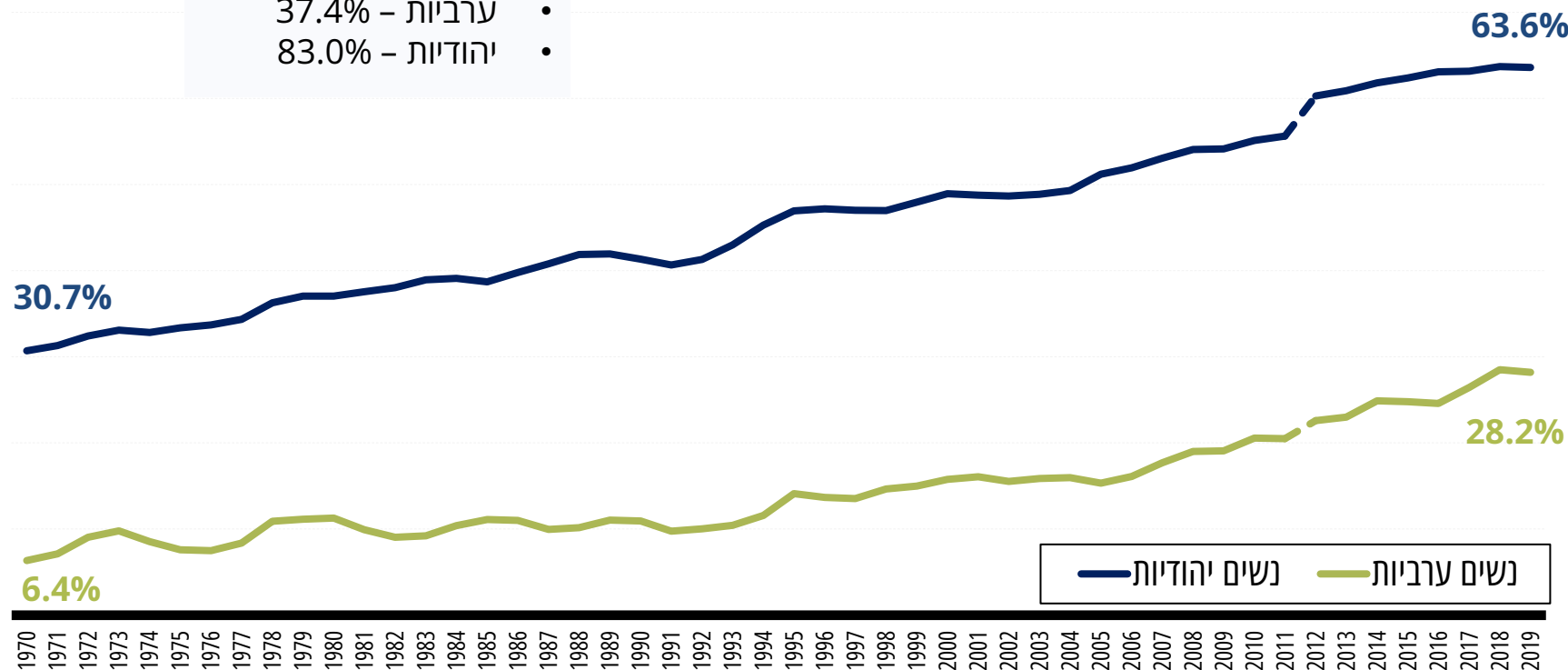
שיעור תעסוקה נשים

שיעור התעסוקה של נשים ערביות גדל, אך הפער בהשוואה לנשים יהודיות גבוה משהיה בתחילת שנות ה-70

שיעור התעסוקה של נשים

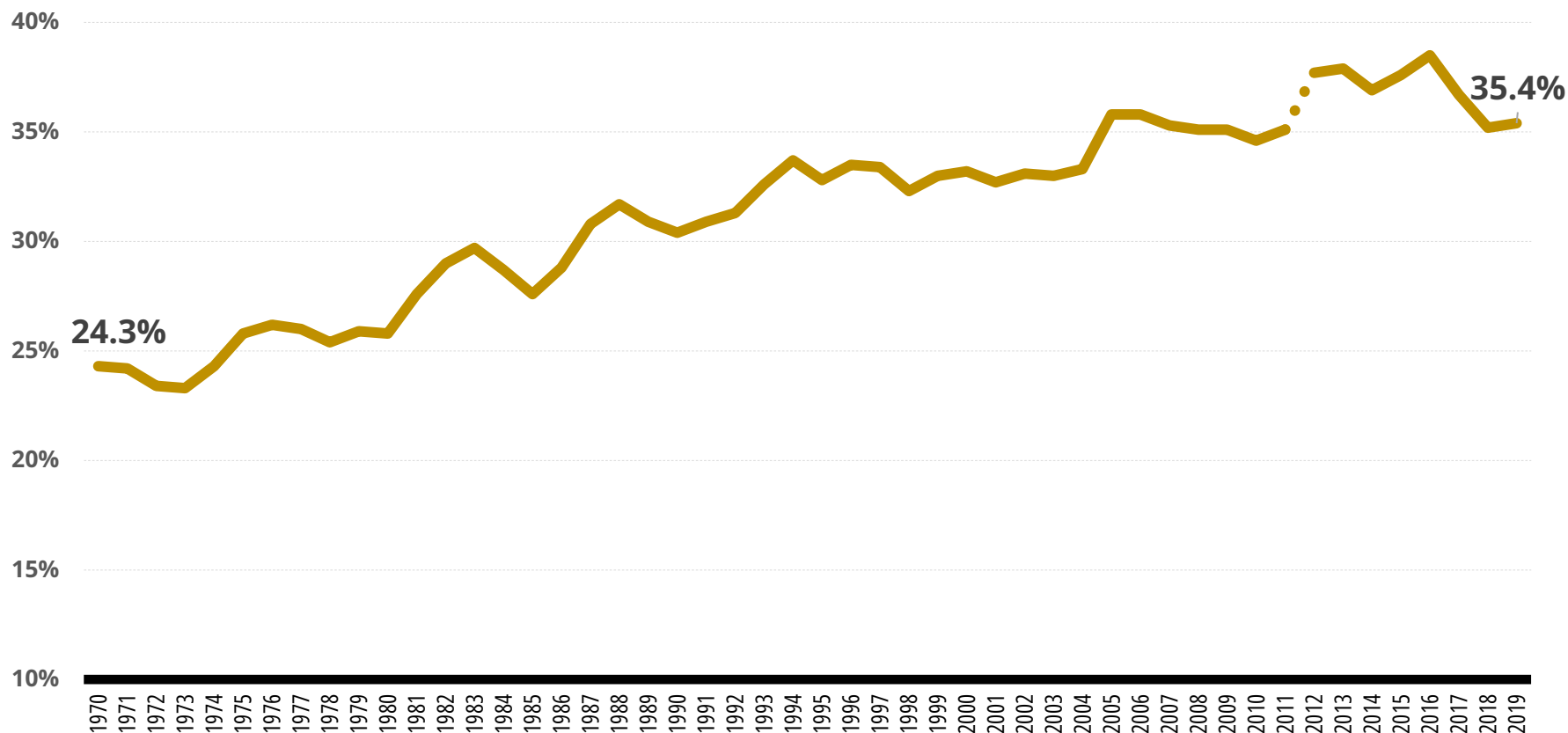
שיעור התעסוקה של נשים בגילי 25-64 בשנת 2019:

- ערביות - 37.4%
- יהודיות - 83.0%

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions".
נתונים: עיבודים מעודכנים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס, בני 15 ומעלה, שנים 1970-2019, [רבעון סקרי כוח אדם אוקטובר עד דצמבר של הלמ"ס](#). בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אזרחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

פערים בין שיעורי התעסוקה של נשים יהודיות ונשים ערביות

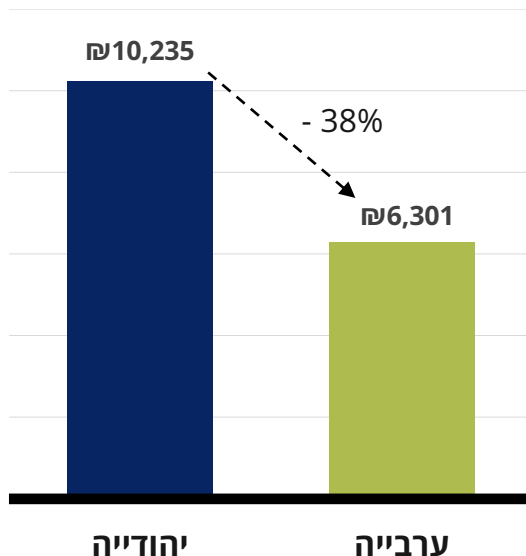
שיעור תעסוקה נשים

לצד הגידול בשיעור תעסוקת נשים ערביות, גדל הפער בין לבין נשים יהודיות, גידול שנבלם בשנים האחרונות וייתכן שמסתמנת ירידה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2020. עיבודים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס, בני 15 ומעלה, שנים 1970–2019, [רבעון סקרי כוח אדם אוקטובר עד דצמבר של הלמ"ס](#). בסדרה יש שבר שכן שונו הגדרות התעסוקה בין שנת 2011 ל-2012, מתעסוקה אזרחית לתעסוקה הכוללת גם תעסוקה צבאית.

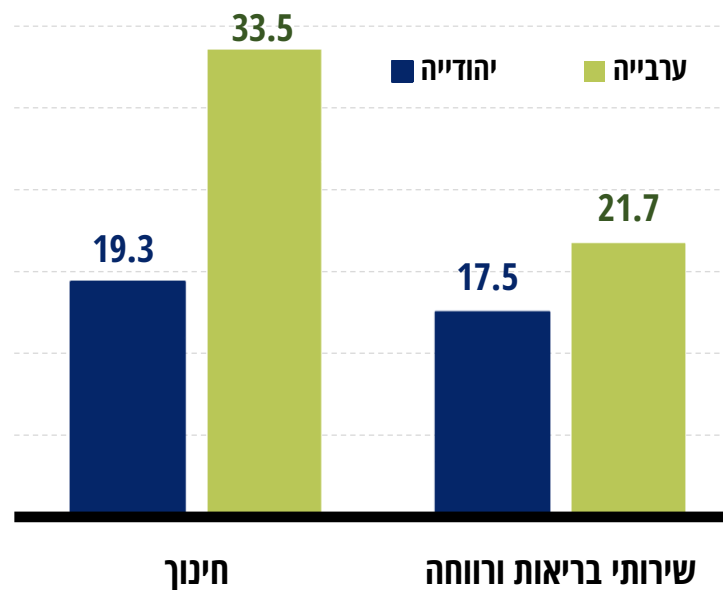
ענפים כלכליים ושכר נשים

הכנסה חודשית של שכירה, ש"ח

הפער בשכר משקף פער בשכר לשעת עבודה (פער של כ-30%) ופער בשעות העבודה

תעסוקת נשים, לפי ענף (אחוזים)

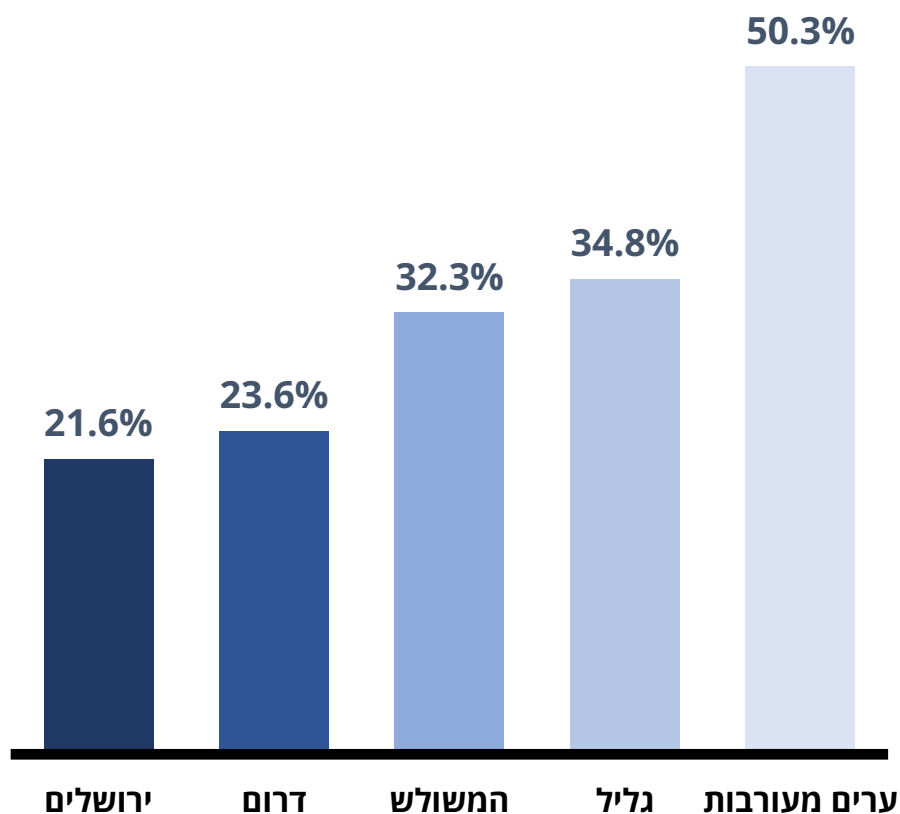
העובדות הערביות מרוכזות בענפי השירותים הציבוריים – החינוך והבריאות

מקור: Nitsa (Kaliner) Kasir and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions". עיבודים לנתוני סכ"א, למ"ס. גילי 15 ומעלה, ולנתוני סקר הוצאות המשפחה. עיבודים מעודכנים לשנים 2017 ו-2018.

תעסוקת נשים ערביות

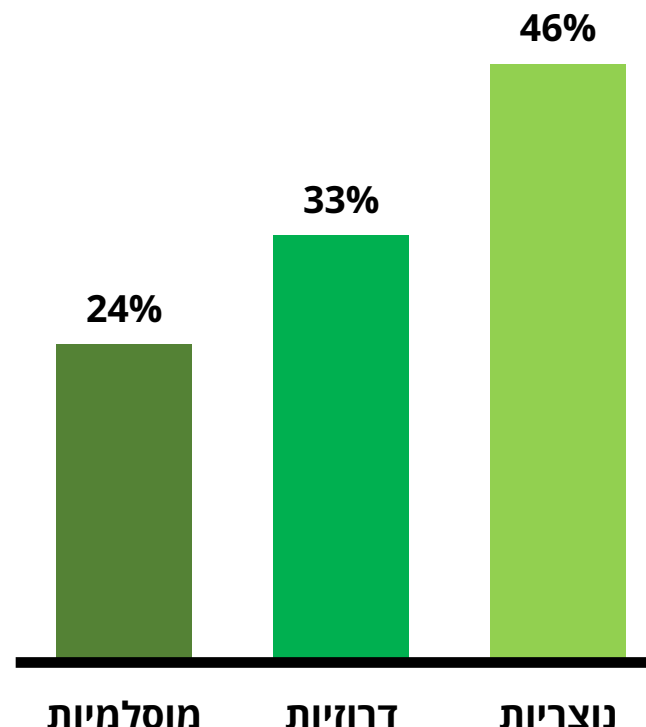
שיעור התעסוקה של נשים ערביות

לפי אזור מגורים

מקור: נסרין חדאד חאג'י-יחיא, ניצה (קלינר) קסיר ואיימן סייף, "תכנית אב לתעסוקת נשים ערביות", המכון הישראלי לדמוקרטיה. עיבודים לסכ"א 2017, למ"ס. גילי 18 ומעלה.

לפי דת

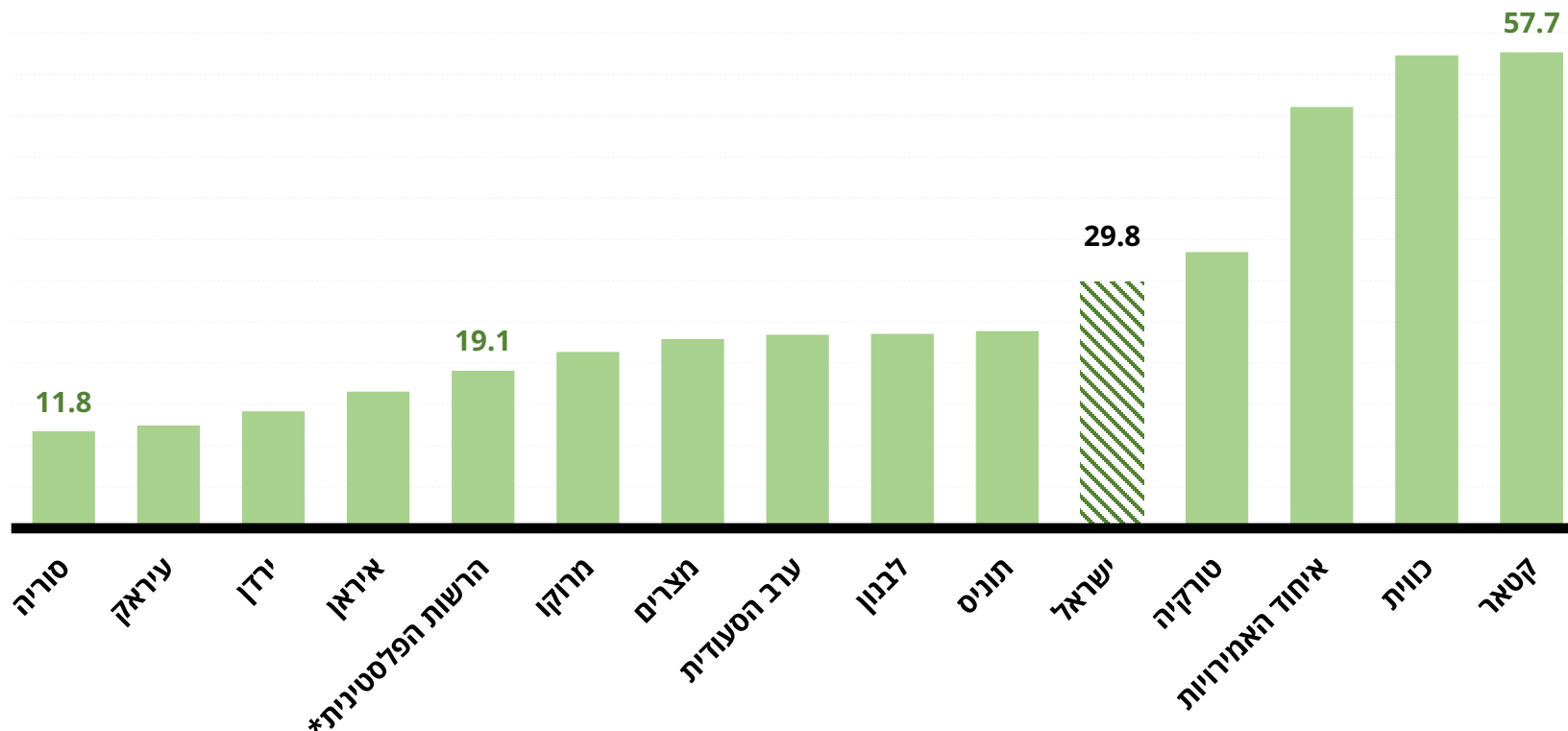

מקור: עיבודים לסכ"א של הלמ"ס, גילי 15 ומעלה, שנת 2017.

תעסוקת נשים ערביות ומוסלמיות

שיעור התעסוקה של נשים ערביות בישראל אינו חריג בהשוואה למדינות ערביות ומוסלמיות אחרות

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של נשים ערביות בישראל בהשוואה למדינות ערביות ומוסלמיות* (אחוזים)

נתונים: אתר הבנק העולמי ו-PCBS: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הפלסטינית ו**נתונים מסקר כוח אדם** של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ינואר 2020. (מתוך: קסיר [קלינר], 2018).
* הנתונים מתייחסים לשנת 2015 וכוללות את אוכלוסיית יהודה ושומרון בלבד. שאר הנתונים מעודכנים לשנת 2019.

תרבות ותעסוקה נשים

היבטים שונים של מאפיינים תרבותיים-מסורתיים / שמרנות

□ שליטה במיומנויות ובטכנולוגיות מודרניות

□ עמדות לגבי תפקידה המגדרי ומעמדה של האישה

- עמדות האישה
- עמדות המשפחה – בן הזוג, הורים, אחים
- עמדות החברה

□ שמרנות דתית

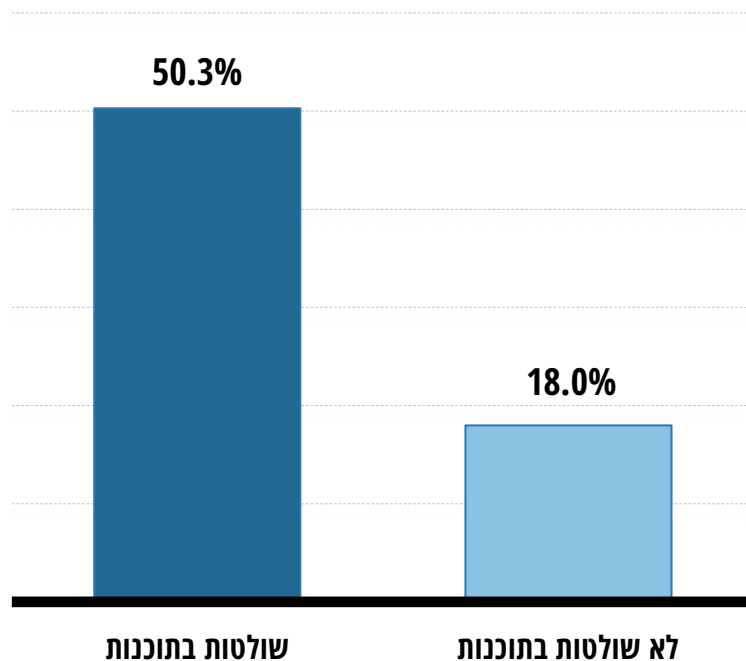
קיים מתאם בין ההיבטים השונים של המסורתיות / השמרנות

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיערי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.

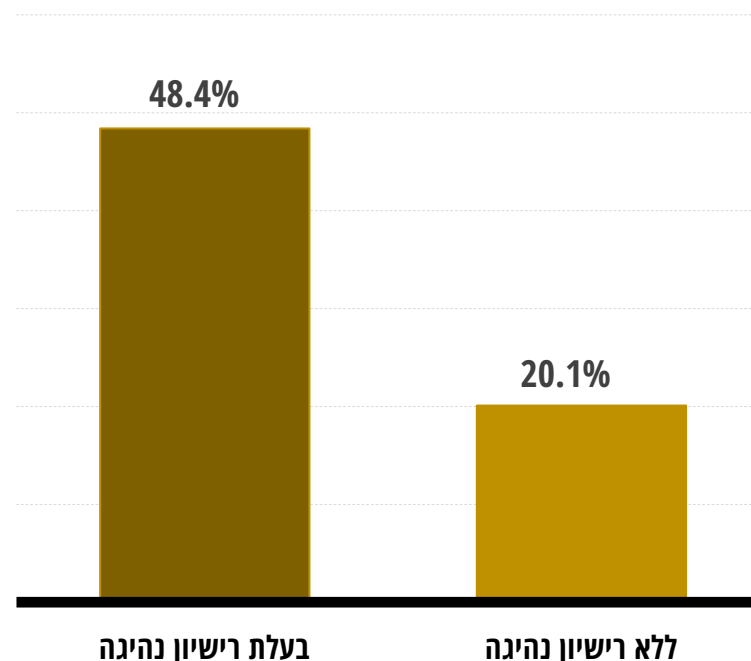
תעסוקה ושליטה בטכנולוגיות מודרניות

שיעור המועסקות בחברה הערבית

לפי שליטה בתוכנות עבודה בסביבה
ממוחשבת

לפי בעלות על רישיון נהיגה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיערי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות - ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.

תעסוקה ועמדות תרבותיות

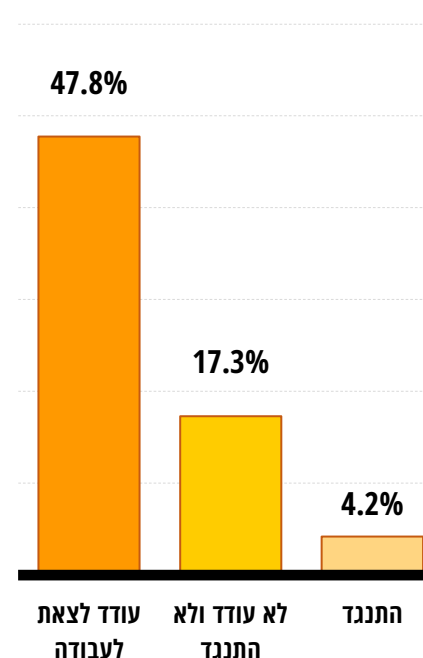
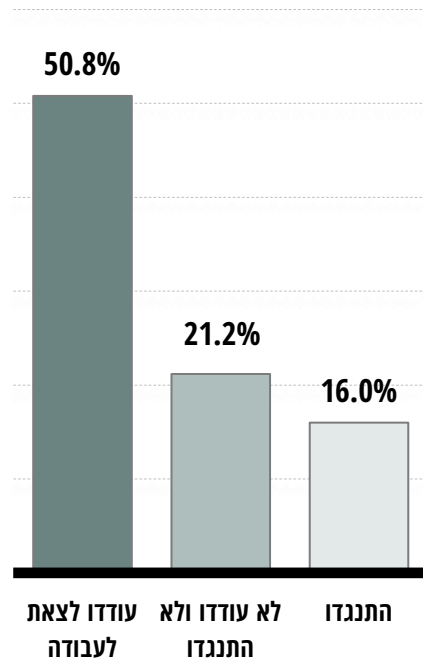
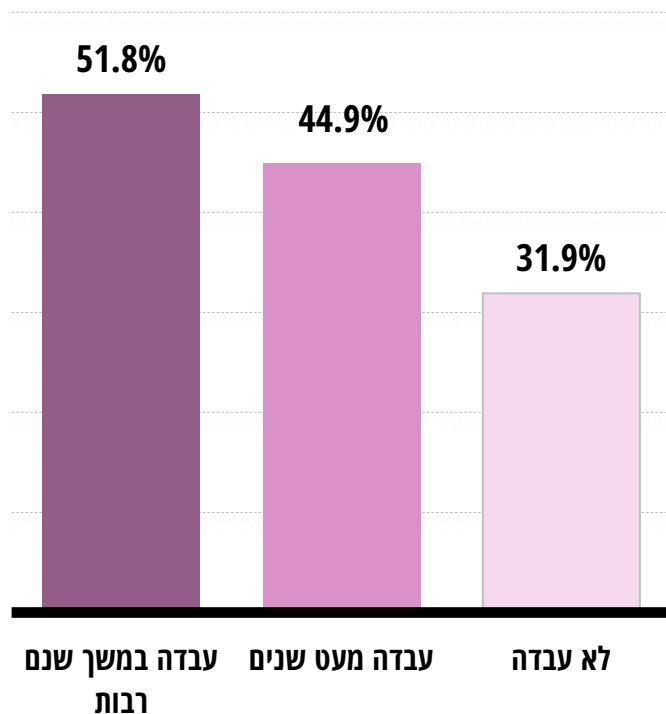
שיעור המועסקות בחברה הערבית

לפי עמדות על יציאת האישה לעבודה

של משפחות האישה והבעל

של הבעל

לפי סטטוס תעסוקה של האם

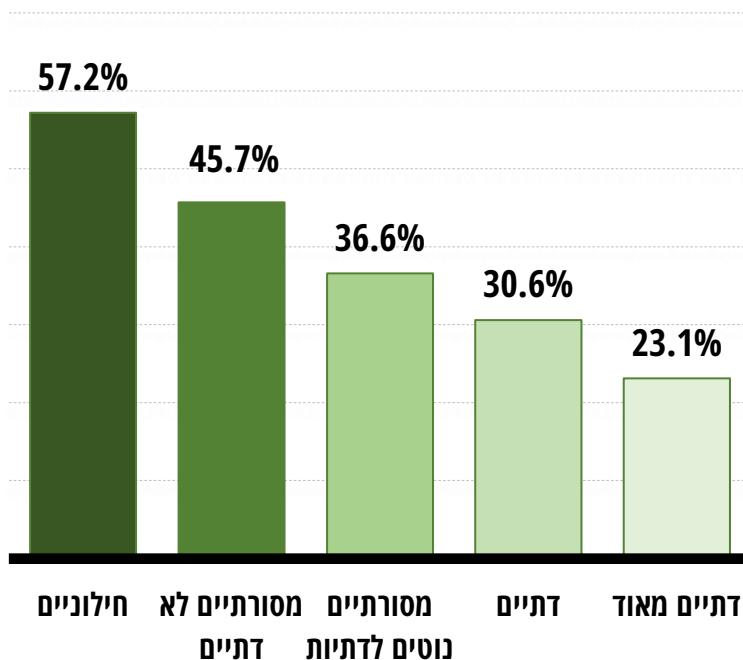

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיערי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות - ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.

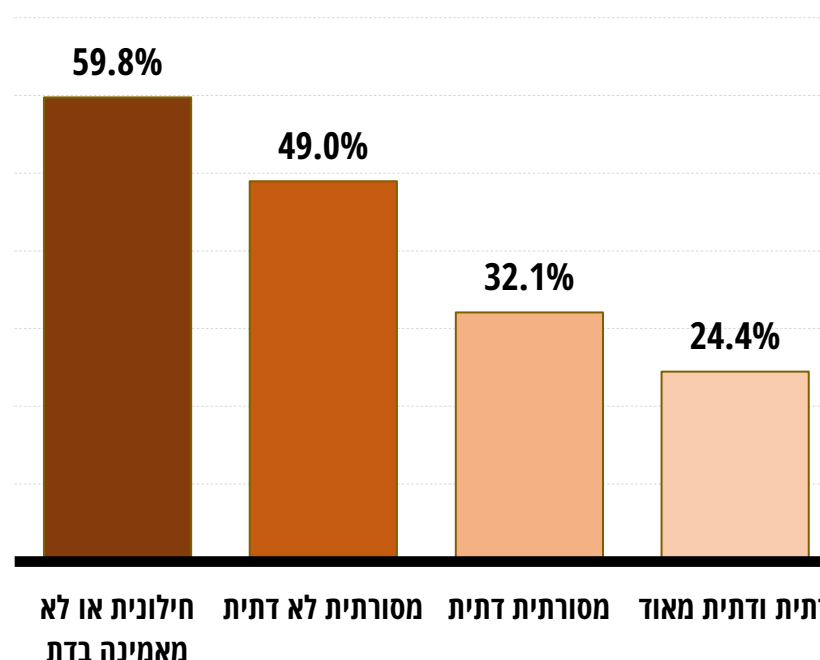
תעסוקה ורמת דתיות

שיעור המועסקות בחברה הערבית

לפי רמת דתיות של ההורים של האישה

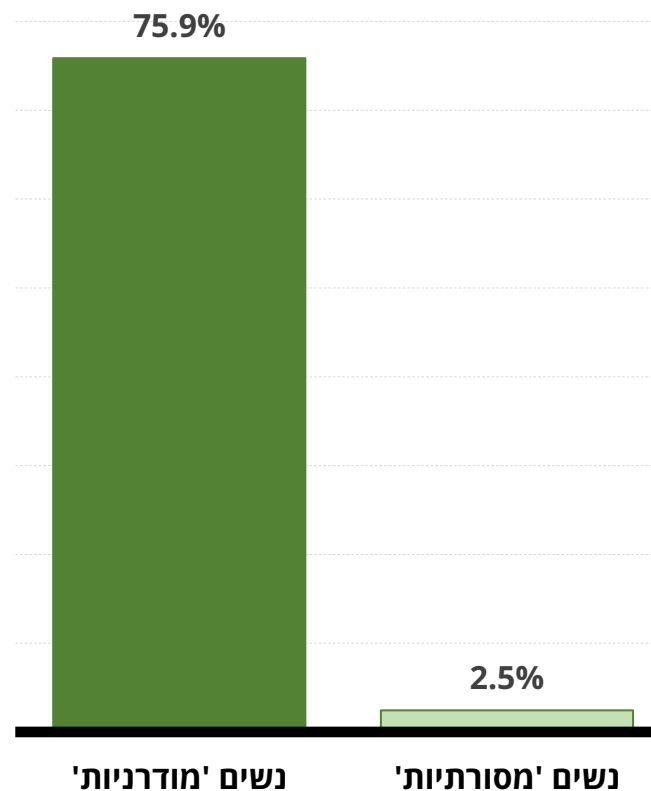
לפי רמת דתיות של האישה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, סאמי מיערי וגלי ליס-גינסבורג (2019), "עמדות תרבותיות, רמת דתיות, ידע מודרני ותעסוקת נשים ערביות – ממצאי סקר נשים בחברה הערבית". משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים.

תעסוקת נשים ומסורתיות

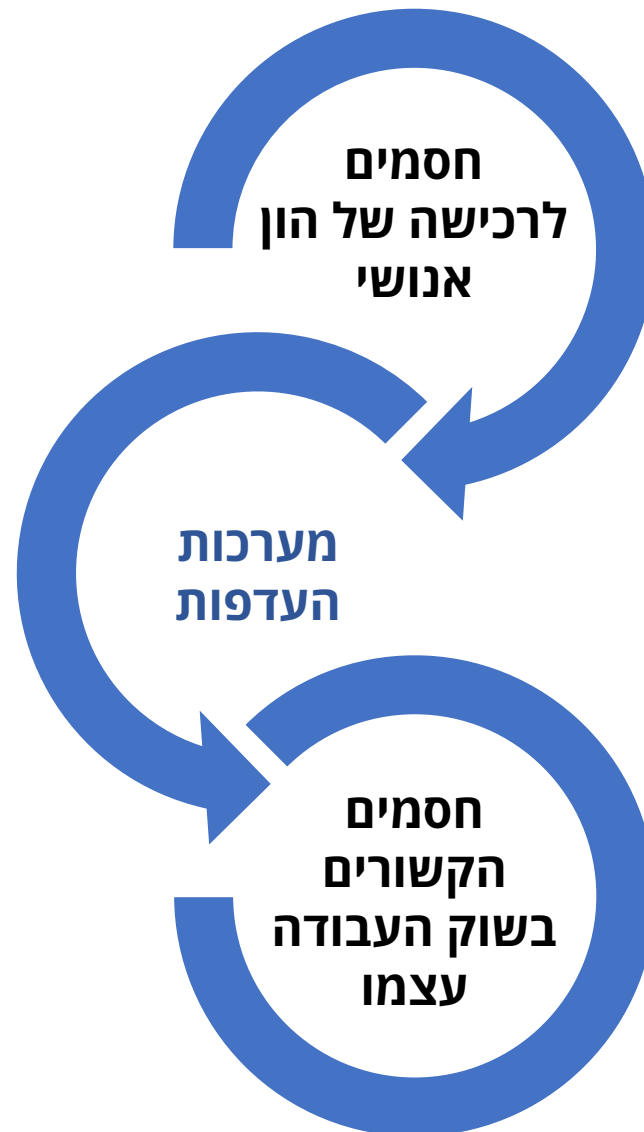
שיעור המועסקות בחברה הערבית, מודרניות מול מסורתיות

מודרניות מול מסורתיות (תרגיל שרירותי)
חלוקה לפי מספר שנ"ל, ידע באנגלית, בקיאות שימוש בתוכנות מחשב, רישיון נהיגה, עידוד ההורים ליציאה לעבודה ורמת דתיות.*
[מודרניות כ-13% מהאוכלוסייה, מסורתיות כ-11%]

מקור: ישיב ערן, סאמי מיעארי וניצה (קלינר) קסיר, (מחקר בתהליך). *ממצאים דומים התקבלו גם בהגדרות אחרות של מודרניות, ובכלל זה ללא התייחסות לרמת דתיות, ובמחקר קודם: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, 2010, "דפוסי ההשתתפות של ערביי ישראל בשוק העבודה", סקר בנק ישראל 84, עמ' 39-86

פערים בתעסוקה

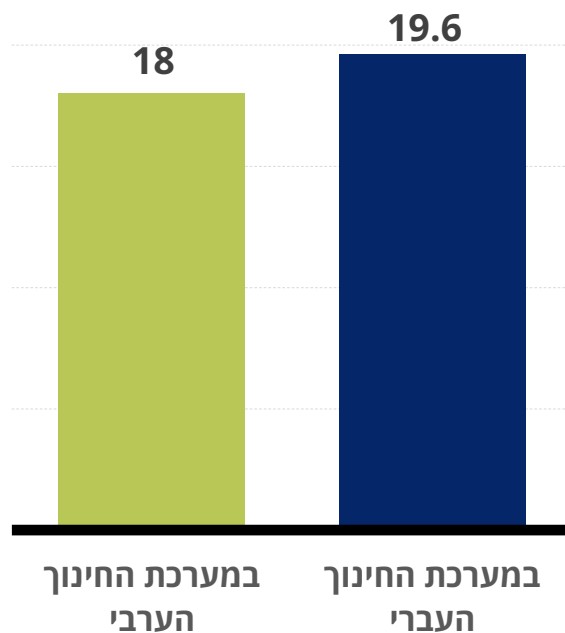

הגורמים המסבירים
פערי תעסוקה בין
אוכלוסיות:

חסמים ברכישת הון אנושי בחברה הערבית

• רמת הלימודים במערכת החינוך בחברה הערבית

עלות תלמיד בשלב הטרם אקדמי,
לפי אוכלוסייה, תשע"ז, אלפי ש"ח

• פערי תקצוב במערכת החינוך בשלב הטרם-אקדמי

- התקציב לתלמיד בחינוך ערבי בשנת תשע"ז נמוך ברמה המצרפית ב-8.2 אחוזים מהתקציב בחינוך העברי
- הפער בחתך לפי שלב חינוך ומדד טיפוח גדול יותר

• בחירה אישית-משפחתית-תרבותית

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרו). "מלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי-2015-1995. מכון פאלק, עם עובד.

הון אנושי

תוצאות – החברה הערבית בהשוואה לחברה היהודית

בשלב הטרום אקדמי:

- שיעורי הנשירה מבתי הספר גבוהים
- רמת הציונים נמוכה (מבחני המיצ"ב, ומבחנים בינלאומיים: PISA, TIMSS ו-PIRLS)
- שיעור הזכאים לתעודת בגרות נמוך (והציונים באנגלית ובפרט במתמטיקה נמוכים)
- הישגים במבחן הפסיכומטרי נמוכים – בחשיבה כמותית, בחשיבה מילולית ובאנגלית

בהשכלה הגבוהה:

- שיעור הסטודנטים בהשכלה הגבוהה נמוך (ופוחת ככל שעולים בתארים)
- שיעור גבוה לומד במכללות
- ריכוז גבוה במקצועות בעלי פוטנציאל הכנסה נמוך
- שיעורי נשירה גבוהים
- משך הלימודים ארוך

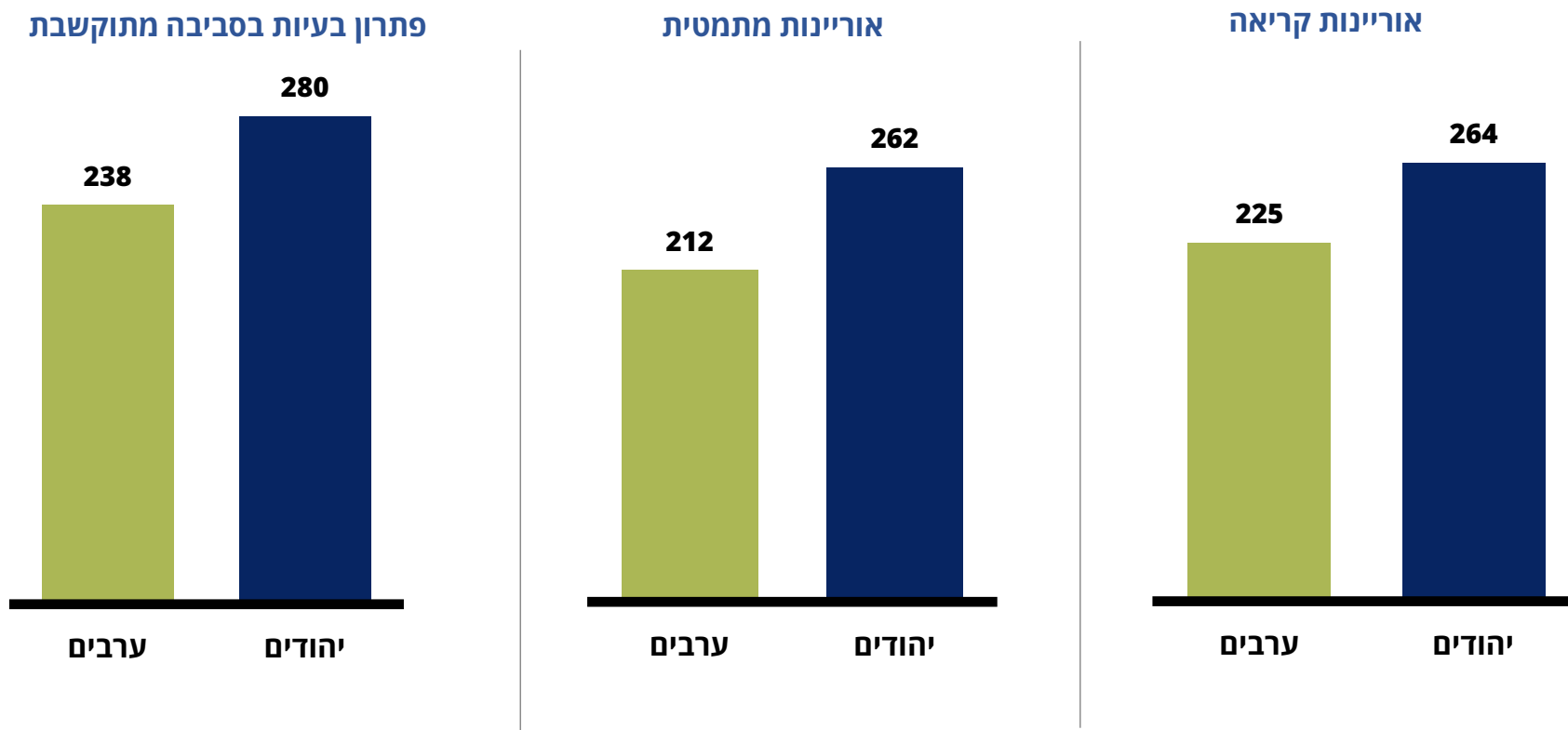
התוצאות בחברה הערבית
נחותות בהשוואה לחברה
היהודית, למרות
השיפור שנרשם על פני
השנים בפרט בקרב נשים

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרוב). "מלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 2015-1995. מכון פאלק, עם עובד.

מיומנויות בוגרים

- רמות המיומנויות הנדרשות לשוק העבודה (אוריינות קריאה, אוריינות מתמטית ופתרון בעיות בסביבה מתקשבת) נמוכות

ציון ממוצע במבחני סקר מיומנויות (PIAAC)

נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "מיומנויות בוגרים בישראל 2014-2015", פרסום מס' 1640, יוני 2016.

חסמים בחברה הערבית בשוק העבודה

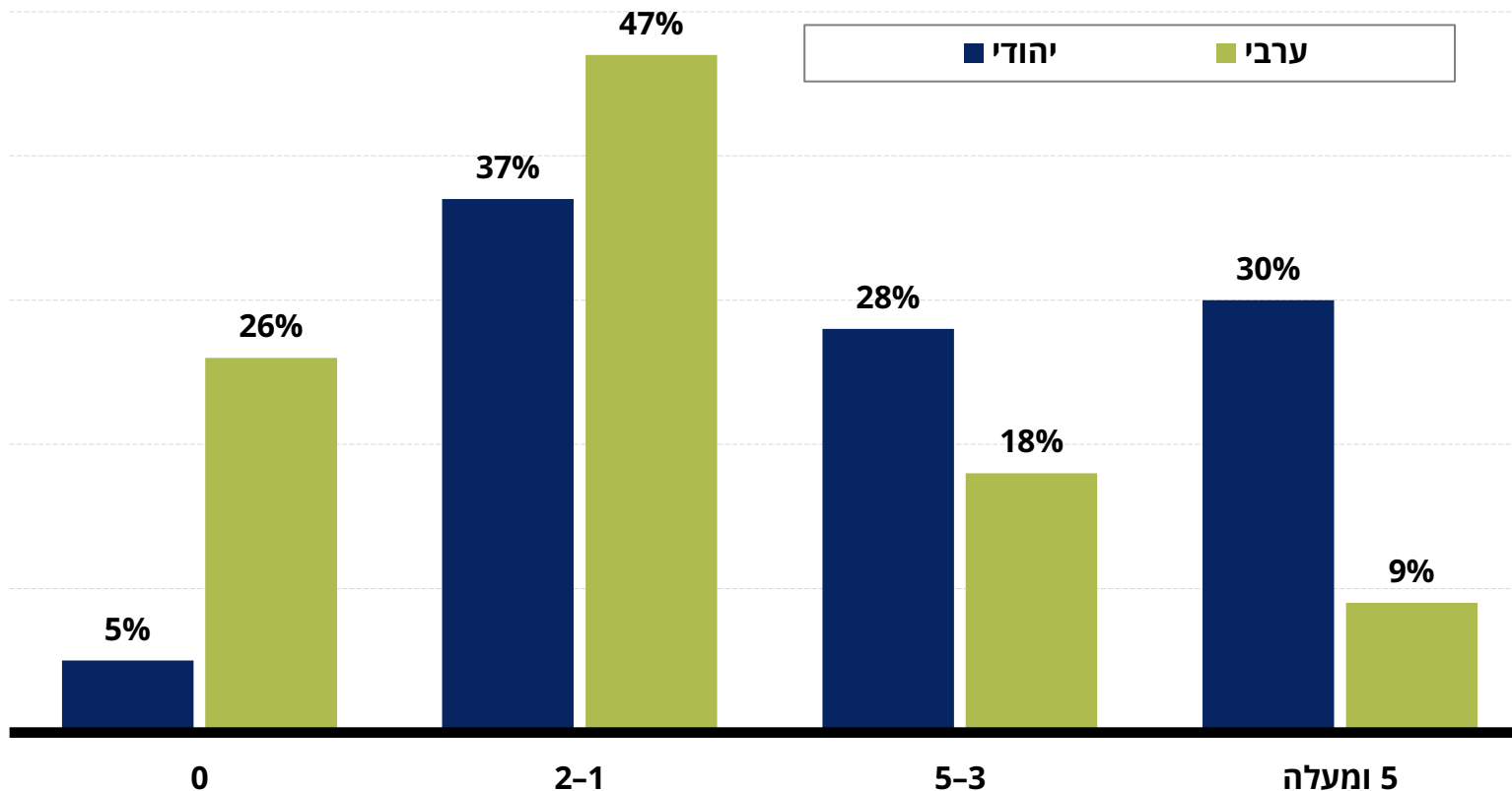
חסמים הקשורים בשוק העבודה גופו

- ☐ אפליה בשכר ובתעסוקה (לצד, העדפה בשירות הציבורי)
- ☐ חולשה של רשויות מקומיות ערביות – מקשה על ייזום, תכנון ופיתוח
- ☐ חסמי יציאה לשוק העבודה – כמחסור במסגרות לילדים
- ☐ רמות תחבורה ותשתיות ציבוריות נמוכות
- ☐ מחסור באזורי תעסוקה (ותעשייה) נגישים
- ☐ נטוורקינג (קישוריות) נמוכה

המקור: ישיב ערן וניצה (קלינר) קסיר, (2012), "נשים ערביות בשוק העבודה בישראל: מאפיינים וצעדי מדיניות", הרבעון לכלכלה 2011, 1-2, מרץ-יוני, עמ' 120-160.
* מקור: מצגת של עמותת נובה, 2016, מבוסס על סקר של העמותה.

נטוורקינג

מספר האנשים מהתחום המקצועי שבהם ניתן להיעזר בחיפוש עבודה (התפלגות)

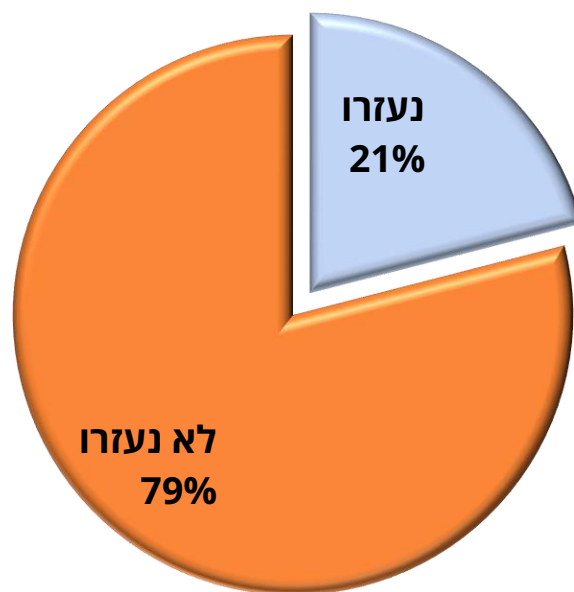

מקור: מצגת של עמותת נובה, 2016, מבוסס על סקר של העמותה, שבוצע בשיתוף עם 'קו משווה'.

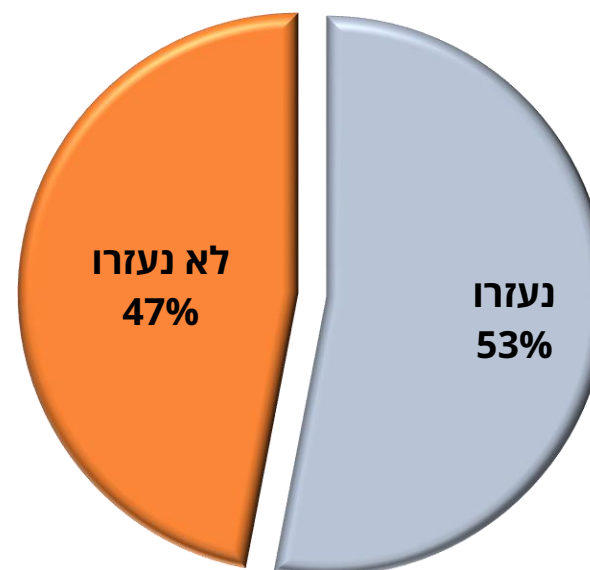
נטוורקינג

שיעור האנשים שנעזרו באחרים העברת קורות החיים למקום העבודה הנוכחי שלהם

ערבים

יהודים

מקור: מצגת של עמותת נובה, 2016, מבוסס על סקר של העמותה.

חסמים בשוק העבודה

בחינה אמפירית של החסמים [ישיב וקסיר (קלינר), 2020]*

□ מודל שיווי משקל כללי [Hsieh, Hurst, Jones and Klenow (2019), המתבסס על Roy (1951)]

□ נבחנו אמפירית תפקידם היחסי של סוגי החסמים השונים – חסמים טרום-שוק-עבודה לרכישת הון אנושי (מקצוע) וחסמים בשוק העבודה לאחר רכישת המקצוע – ושל בחירת משלח יד:

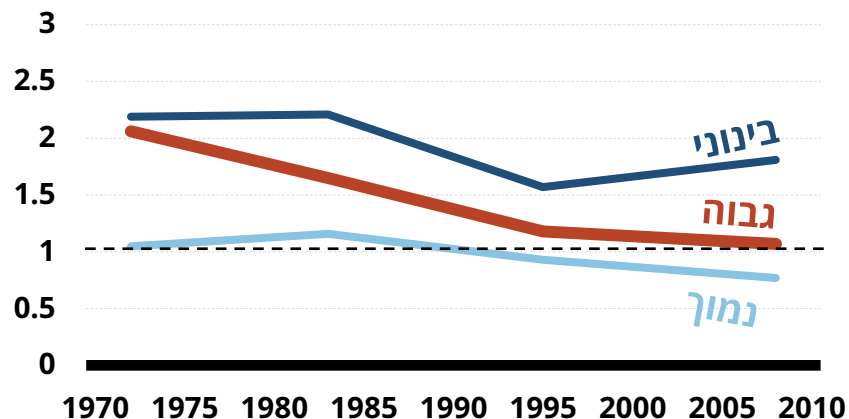
- תקופה של כ-40 שנים
- 4 קבוצות אוכלוסייה: גברים ערבים, נשים ערביות, גברים יהודים ונשים יהודיות
- 3 קבוצות של מקצועות, לפי רמת הכישורים הנדרשת: גבוהה, בינונית ונמוכה
- 3 תקופות בחייו של האדם לאחר ההשקעה בלימודים ("צעירים", "בינוניים" ו"מבוגרים"): בכל תקופה הפרט בוחר בין עבודה במקצוע שלמד לבין עבודה במגזר הביתי

החסמים במודל הם חסמים יחסיים, המושווים לחסמים של גברים יהודים שנורמלו לערך 1

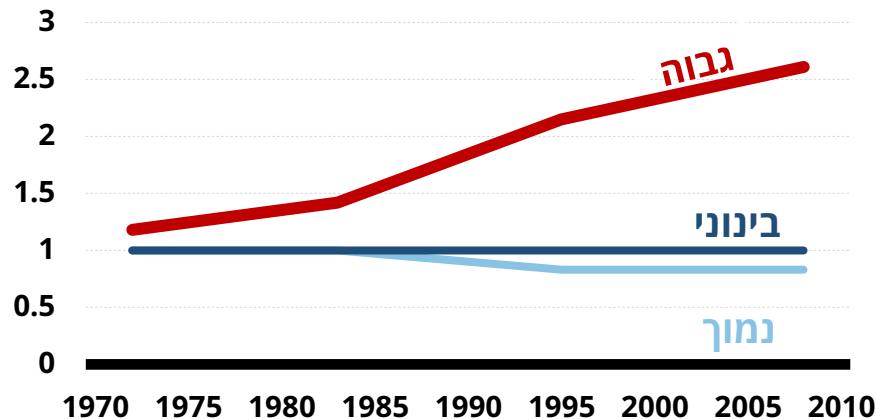
* מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרו). "כלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 2015-1995. מכון פאליק, עם עובד.

חסמים לתעסוקה גברים

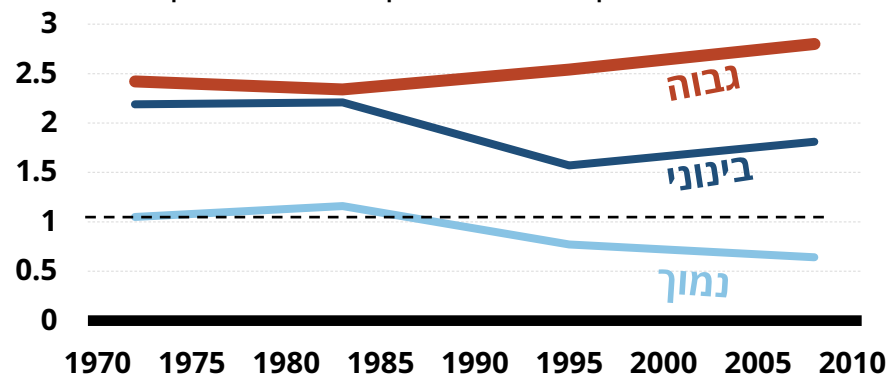
חסמים בתקופת העבודה

חסמים בתקופת טרום-שוק העבודה (ברכישת הון אנושי)

סה"כ החסמים (בתקופה טרום-שוק העבודה ובתקופת העבודה)

החסמים הם חסמים יחסיים, המשווים לחסמים של גברים יהודים שנורמלו לערך 1

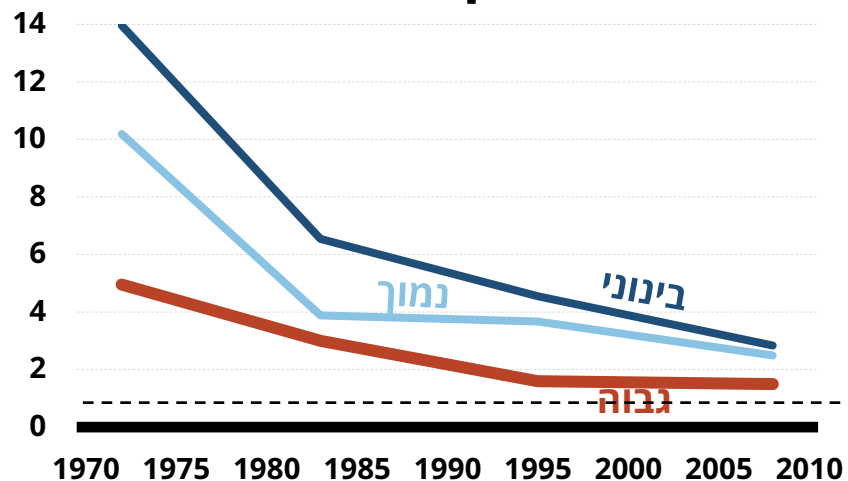
מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרב). "מלכת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצילים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאליק, עם עובד.

חסמים לתעסוקה נשים

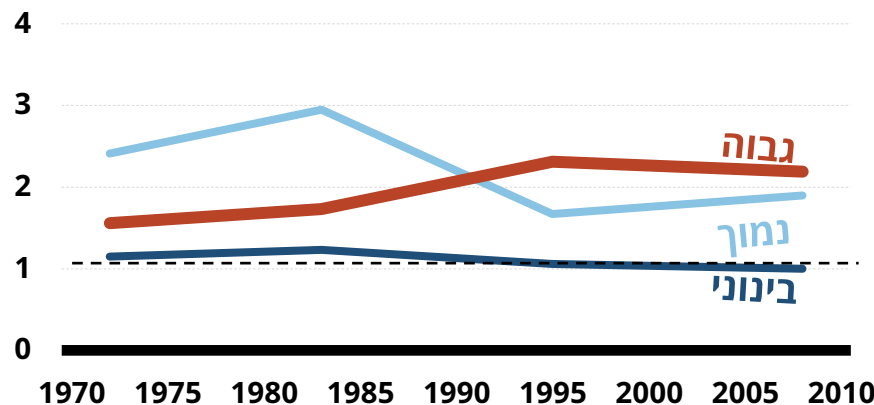
לנשים ערביות קושי כפול
הן בשל השיוך המגדרי והן
בשל השיוך המגזרי

החסמים הם חסמים יחסיים,
המושגים לחסמים של גברים
יהודים שנורמלו לערך 1

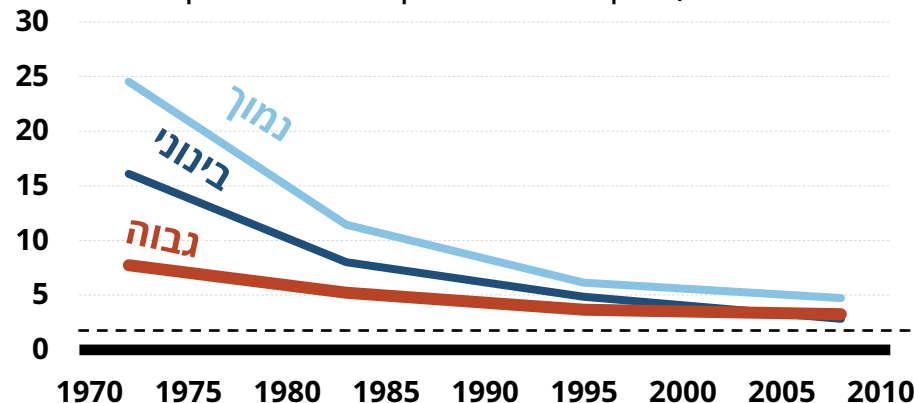
חסמים בתקופת העבודה

חסמים בתקופת טרום-שוק העבודה (ברכישת הון אנושי)

סה"כ החסמים (בתקופה טרום-שוק העבודה ובתקופת העבודה)

מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרב). "כלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 1995-2015. מכון פאלק, עם עובד.

חסמי תעסוקה

סיכום החסמים (בהשוואה לעומדים בפני גברים יהודים)

□ תמונת מצב – בפני החברה הערבית קיימים חסמים:

- בתקופה של טרום-שוק-העבודה (תקופת רכישת הון אנושי)
- ובתקופת העבודה

□ על פני זמן,

- ירידה בחסמים בתקופת העבודה
- תמונה מעורבת בכיווני השינוי בחסמים ברכישת הון אנושי
 - עלייה בחסמים לרכישת מקצוע המצריך כישורים גבוהים
 - ירידה / יציבות בחסמים בקבוצות האחרות

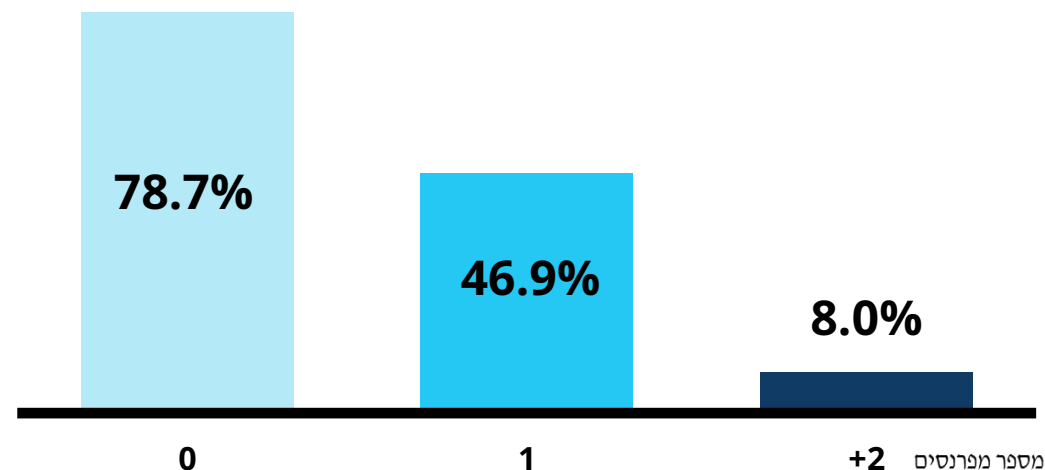
מקור: ישיב ערן, וניצה (קלינר) קסיר (בקרוב). "מלכלת החברה הערבית בישראל", בתוך: אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן (עורכים), אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 2015-1995. מכון פאלק, עם עובד.

השלכות

בין תעסוקה ועוני

שיעור העניים, לפי מספר המפרנסים*

- העוני עמוק יותר בקרב עניים שאינם עובדים
- מצבם הכלכלי של עניים עובדים משתפר על פני זמן

תעסוקה ואיכות התעסוקה הם גורמים מרכזיים המשפיעים על העוני והמצב הכלכלי

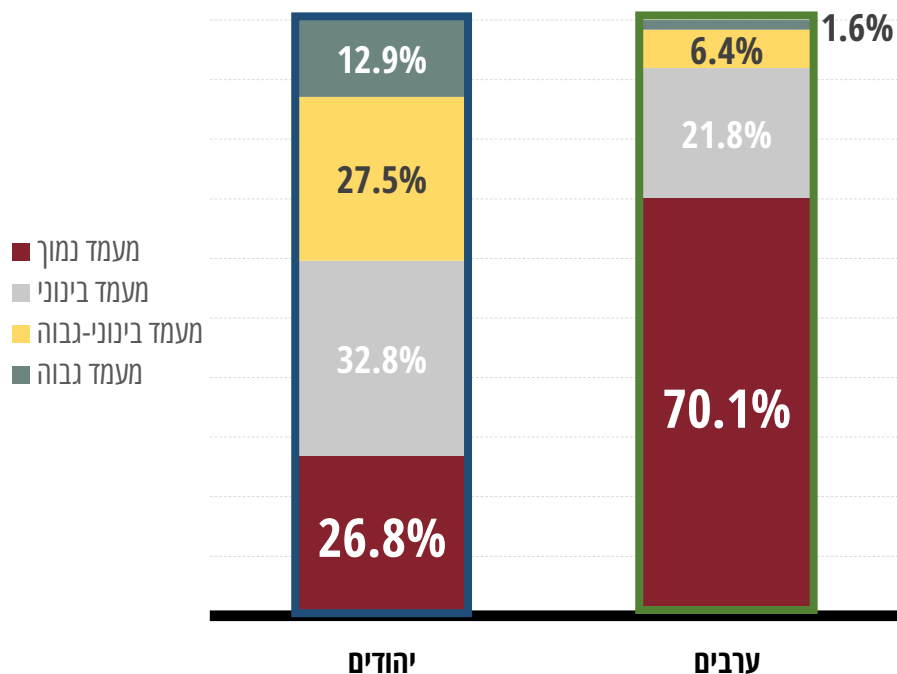
ההסתברות להימצא מתחת לקו העוני יורדת ככל שמספר המפרנסים גדל
(פלוג קרנית וניצה קסיר-קלינר**)

מקור: עיבודים לסקר הוצאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018. מבוסס על דוח המוסד לביטוח לאומי, 2018.
*משקי בית בהם המפרנס העיקרי בגיל העבודה העיקרי (25-64) **מתוך:** פלוג קרנית וניצה (קלינר) קסיר, "[על עוני עבודה ומה שביניהם](#)", רבעון לכלכלה.

עוני ומעמד כלכלי

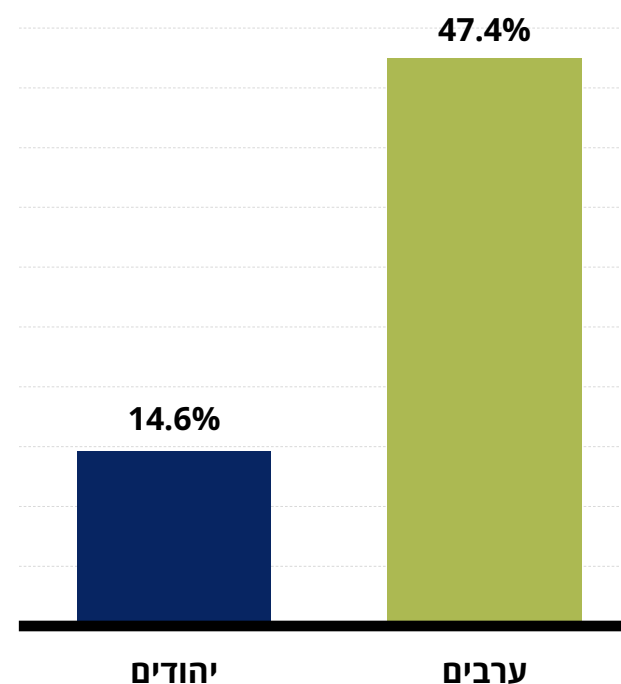
התפלגות המעמדות הכלכליים

לפי רמות הכנסה, נפשות, 2018

מעמד נמוך: משקי הבית שהכנסתם נמוכה מ-75% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)
מעמד בינוני: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-75% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-125% (לנפש סטנדרטית)
מעמד בינוני-גבוה: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-125% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-200% (לנפש סטנדרטית)
מעמד גבוה: משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-200% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)

שיעור העניים 2018, נפשות

45% מהעניים בישראל הם ערבים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החדשה – היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החברתי", רשות האכיפה והגבייה. (עדכון נתונים ל-2018) עיבוד נתוני סקר הוצאות 2018, למ"ס.

מקור: עיבודים מסקרי הכנסות והוצאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

השלכות

השלכות ישירות (נוספות) על החברה הערבית:

- ילדים נאלצים לסייע לפרנסת המשפחה – ויתור על רכישת השכלה והתוצאה עוני בין-דורי

השלכות על המרקם שבין האוכלוסיות:

- פערים כלכליים ניכרים בין יהודים וערבים
- ניכור מהמדינה וממוסדותיה

השלכות על כלל האוכלוסייה:

- הפסד משמעותי של תוצר
- הקטנת היקף תקבולי מיסים, הגדלת היקף תשלומי ההעברה
- השלכה על ההוצאה הציבוריות

פגיעה בחוסן הלאומי של המדינה

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), ["The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions"](#).

מדיניות

רציונל ועקרונות מדיניות נדרשים

□ **הבעיות -** הצטברות של בעיות ברמה מקרו-כלכלית במשך עשורים

□ **מה נדרש -** מהלך פיסקלי משמעותי ובתחומים רבים

□ **עקרונות מדיניות -** טיפול בביקוש לעובדים ובהיצע העובדים, והעצמת החברה הערבית

לצד פעולות ליצירת חברה משותפת

מקור: Nitsa (Kaliner) Kasir and Eran Yashiv (2014), "[The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions](#)".
ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2016. "תמונת מצב: פיתוח כלכלי - החברה הערבית, הדרוית והצ'רקסית", גבעת חביבה (דצמבר).

מדיניות שנקטה

פעילות אקטיבית כולל הקצאת משאבים

□ מאז שנת 2000 השתנתה התפיסה וגברה ההכרה בצורך בסיוע לחברה הערבית

□ בעשור האחרון (בעיקר), מתבטא גם במדיניות בפועל:

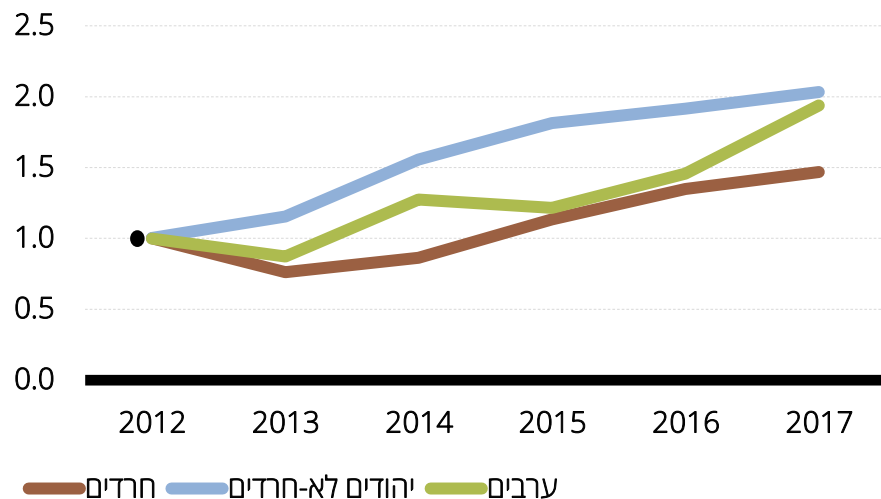
- הוקמה הרשות לפיתוח כלכלי חברתי של המגזר הערבי, הדרוזי והצ'רקסי
- הוקצו תקציבים רבים
- הופעלו תכניות לפיתוח כלכלי חברתי של החברה הערבית (בתשתיות, בתחבורה, בחינוך, בתעסוקה ועוד)
- נקבעו יעדי תעסוקה

□ פעילות של המגזר השלישי ופילנתרופיה

תוצאות

- ❑ שיפור משמעותי ברמת הפיתוח הכלכלי בחברה הערבית
- ❑ העמקת שילובה של החברה הערבית בהשכלה, בשוק העבודה ובכלכלה
- ❑ עלייה בשיעור שבעי הרצון בתחומי חיים שונים, ובאיכות החיים

מדד איכות החיים * [מדד קסיר-רומנוב]

❑ אך, הפערים טרם נסגרו...

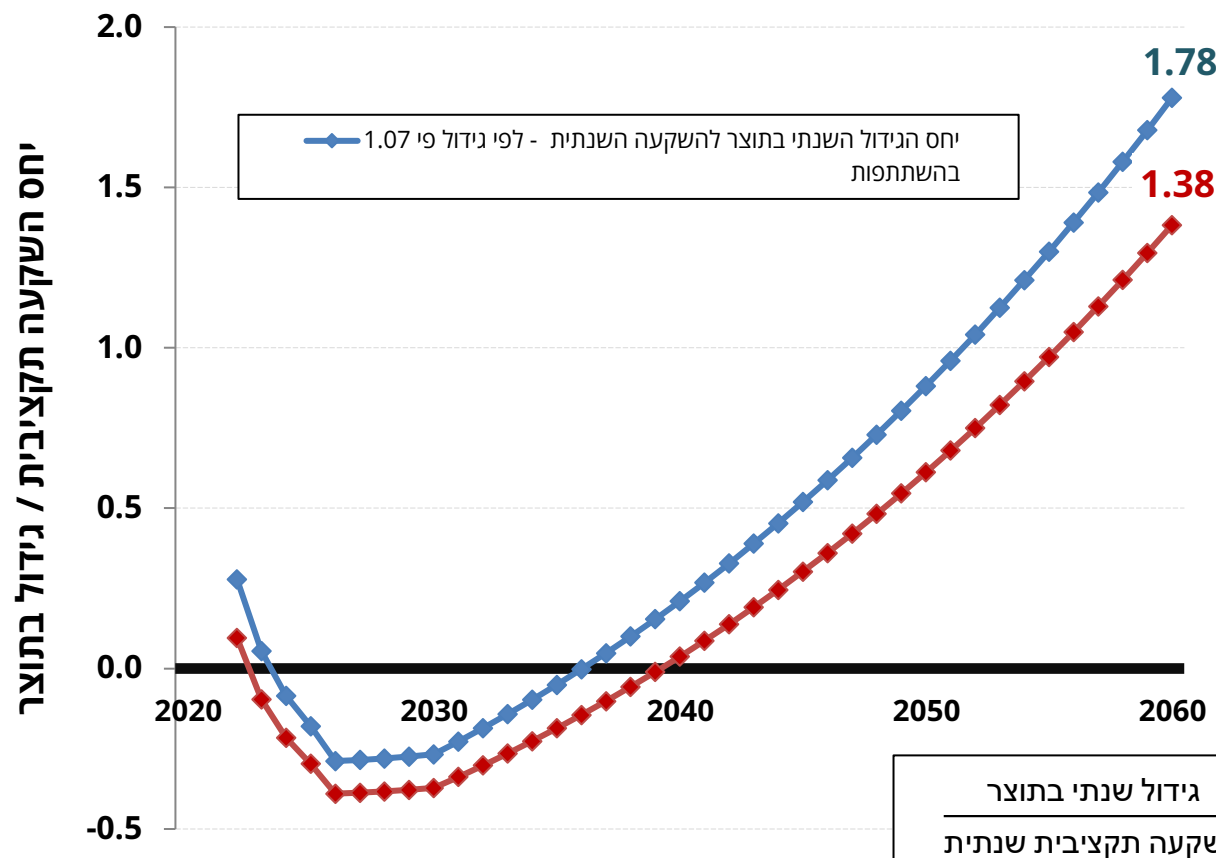
* מקור: ניצה (קלינר) קסיר, דמיטרי רומנוב, אסף צחור-שי, שקד אדר, צחי בן-שימול ונעם מרשה (2019). "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מדד איכות החיים 2019", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

השלכות של מדיניות

- לשילוב החלקי של ערביי ישראל בשוק העבודה השלכות על הערבים
- לצד זאת, לשילוב החלקי השלכות על המשק כולו
- השקעה בחברה הערבית תניב תשואה לכלל המשק

התוצר השנתי ביחס להשקעה השנתית (סימולציות, שני תרחישים*)

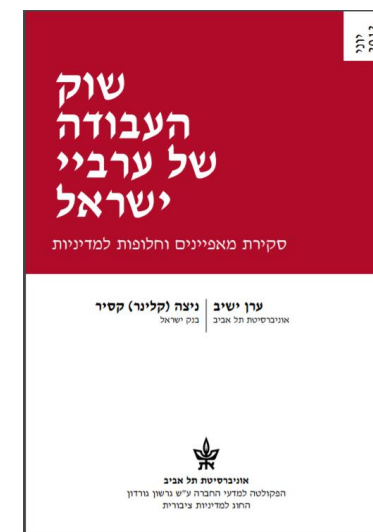
שיעור התשואה הפנימי
בהערכות שמרניות בין
כ-7% לכ-12%

מקור: Kasir (Kaliner) Nitsa and Eran Yashiv (2014), "The Labor Market of Israeli Arabs – Key Features and Policy Solutions"

* מחושב להשקעה של 10 מיליארד על פני עשור – שיעלה מ-0.75 ל-2 מיליארד לשנה. ולאחר מכן 3 מיליארדים לשנה (ההשקעה מכוונת לנשים ולגברים. התשואה מחושבת לנשים בלבד). שני תרחישים: גידול שנתי של 7% בשיעור ההשתתפות של נשים ערביות, גידול של 6%.

תשואה ממדיניות תשואה להשקעה

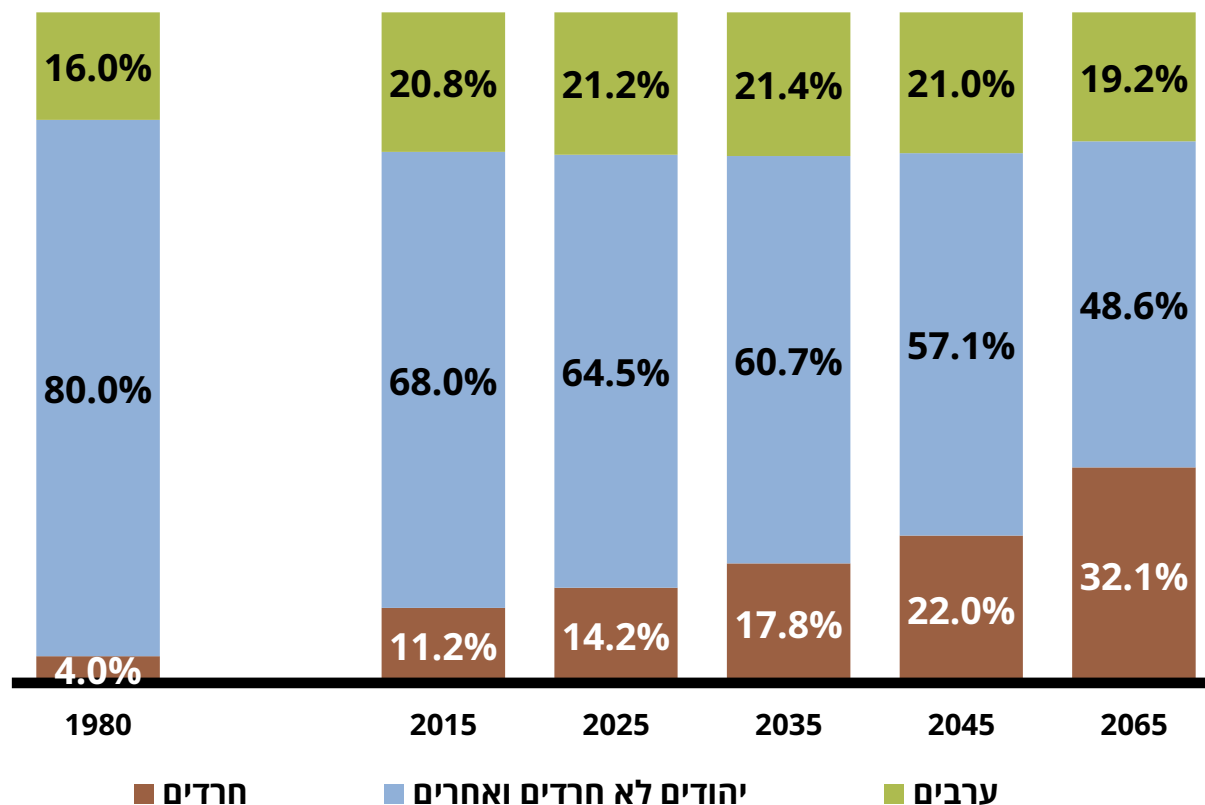

שינויים דמוגרפיים ומשמעותם

אוכלוסיית ישראל

תחזית דמוגרפית, התפלגות האוכלוסייה

חלקם באוכלוסייה של בני 65 ומעלה – צפוי לגדול מכ-12% בשנת 2019 לכ-14% ב-2035

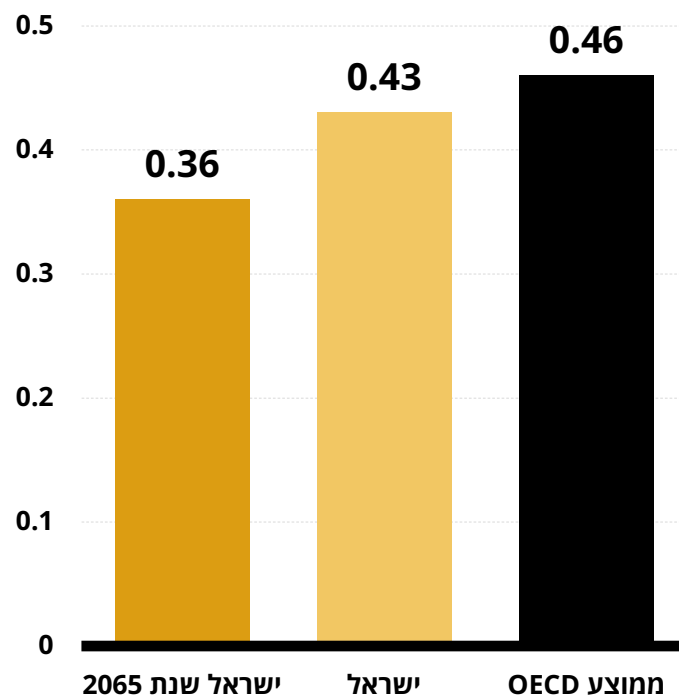
האוכלוסיות הגדלות בקצב מהיר מאופיינות בשילוב חלקי בשוק העבודה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, (2018). "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: שנת 1980 – עיבודים מנתוני הלמ"ס. שנים 2015–2065 – מצגת "אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2017 ותרחיש לגידול האוכלוסייה בעתיד", אהוד חליחל, הלמ"ס.

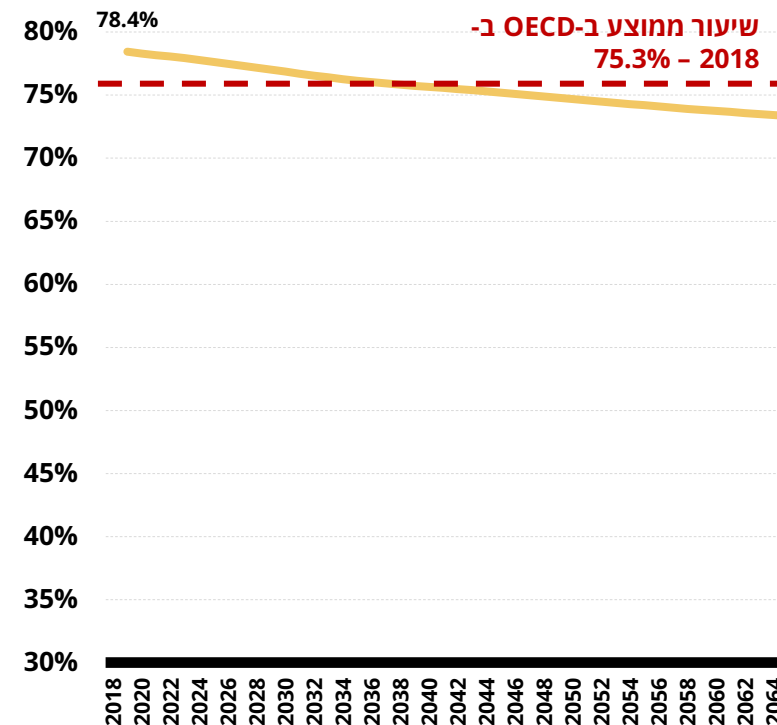
השלכות על תעסוקה

סימולציית השפעת הדמוגרפיה *

יחס מועסקים-אוכלוסייה

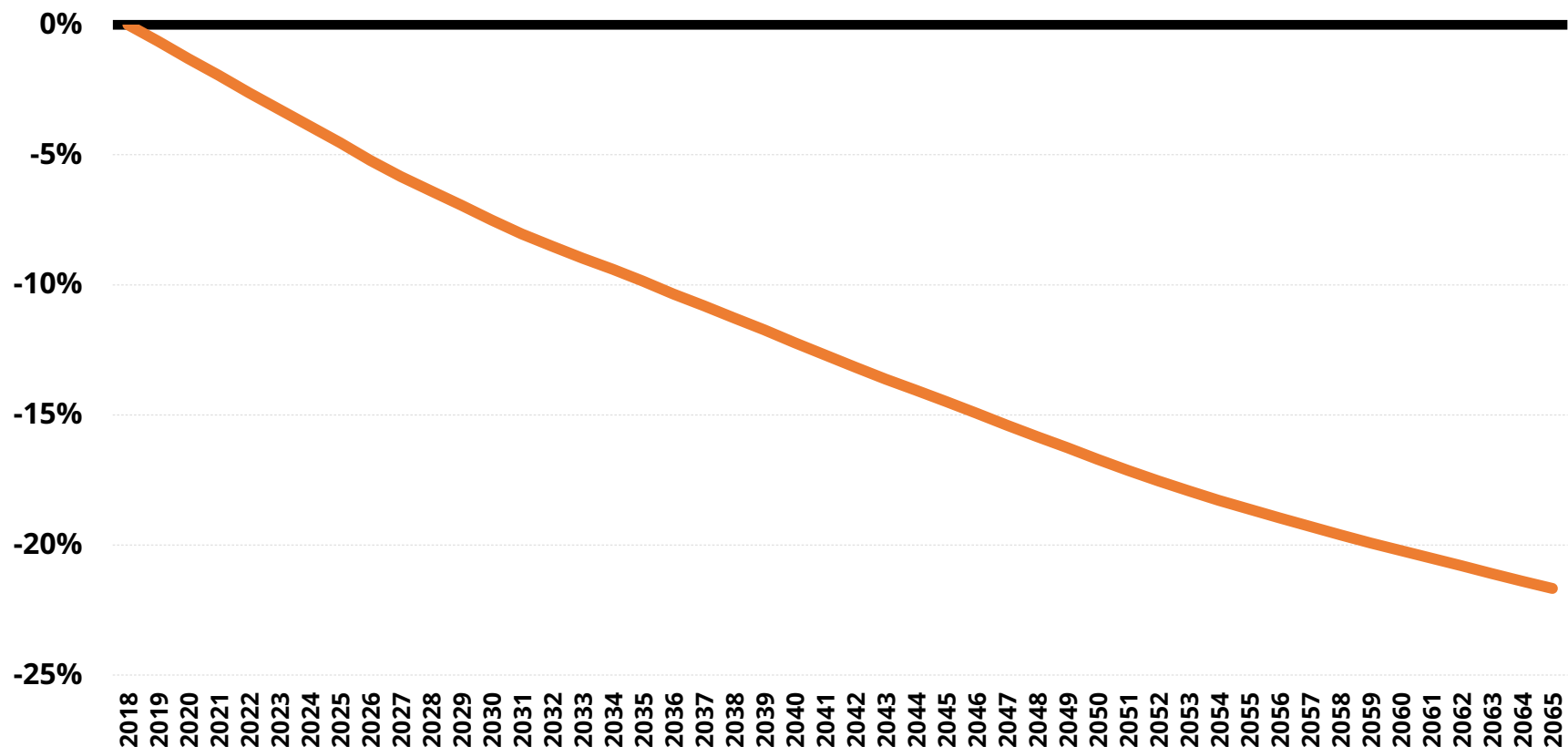

שיעור התעסוקה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (עבודה בתהליך). * סימולציית המתייחסת לאי התכנסות של שיעורי התעסוקה וההכנסות. בבסיס הסימולציית תחזיות אוכלוסייה 2015-2065, חלופה משולבת בינונית-גבוהה, של הלמ"ס.

סימולציית השפעת הדמוגרפיה על רמת ההכנסה מעבודה לנפש*

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי (עבודה בתהליך). * סימולציה המתייחסת לאי התכנסות של שיעורי התעסוקה וההכנסות. בבסיס הסימולציה תחזיות אוכלוסייה 2015-2065, חלופה משולבת בינונית-גבוהה, של הלמ"ס.

השלכות על רמת החיים החומרית

עם הפנים קדימה

- תהליכים דמוגרפיים משנים את פניה של החברה בישראל – מעבר מחברה המורכבת מרוב ומיעוט, לחברה בעלת מגוון קהילות
- השינויים מחייבים היערכות בכל תחומי החיים, ובכלל זה בשוק העבודה, כדי שיאפשרו שגשוג חברתי וכלכלי
- המדיניות צריכה לקחת בחשבון את כלל האוכלוסיות במדינת ישראל על מאפייניהם השונים – תוך שמירה על ערכי בסיס כשוויון וכבוד האדם וחירותו
- השילוב דורש ההירתמות רחבה של
 - הממשלה
 - השלטון המקומי
 - המעסיקים
 - **האוכלוסיות השונות** – כשהשינויים הדמוגרפיים מחייבים גם את האוכלוסייה מחייבים גם את הקהילות החרדית והערבית אותה להיות קשובות לצרכי הקהילות האחרות

**"אם נצא כולנו לפגוש את הגיוון הזה, את האחרים, נכיר, נרגיש,
נראה את העיניים הכואבות והשמחות, נשמע את הצלילים
השונים. גם אם יש בינינו תהומות נוכל לבנות מעליהם גשרים,
אם רק נכיר בכך שרוב המשותף בינינו על המפריד..."**

**במדינת ישראל יש מקום לכולם, לכל קשת הצבעים, ואם
תחסר פיסה אחת מהפאזל התמונה לא תהיה שלמה."**

(מרים פרץ, 2018)

תודה על ההקשבה